Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

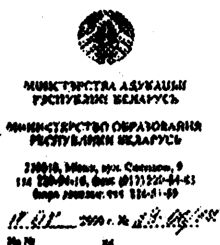

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года **№ 36(473)** **13 ВЕРАСНЯ 2000 г.**

Менскай бібліятэцы "Юнацтва" прысвоена імя класіка беларускай літаратуры Францішка Багушэвіча. **5** верасня адбылося ўрачыстае **адкрыццё** мемарыяльнай дошкі паэта на будынку бібліятэкі. *Рэпартаж на ст. 3.*

На здымку: у час адкрыцця мемарыяльнай дошкі Ф. Багушэвіча. **Фота Аляксандра Талочкі, БелТА.**

220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13, Рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" Трусаву А. А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

У сувязі з Вашым запытам Галоўнае ўпраўленне агульнай сярэдняй адукацыі паведамляе наступнае.

Як Вы ведаеце, Міністэрствам адукацыі распрацавана прагарама развіцця беларускамоўнай адукацыі, якая закранае дзейнасць усіх ступеняў сістэмы: ад дашкольнага выхавання да паслядыпломнай адукацыі. У праграме прадугледжана адкрыццё ў кожным мікрараёне буйных гарадоў, раённых цэнтраў школ з беларускай мовай навучання. Гэта датычыцца, безумоўна, і горада Мінска, дзе, акрамя пашырэння сеткі школ з беларускай мовай навучання, неабходна ў абавязковым парадку перагледзець геаграфію іх размяшчэння, каб у кожным раёне горада забяспечыць бацькам права выбару школы з адпаведнай мовай навучання.

Больш канкрэтную інфармацыю па гэтым пытанні можна атрымаць у Мінскім гарадскім упраўленні адукацыі.

Начальнік Галоўнага ўпраўлення агульнай сярэдняй адукацыі М. С. Фяськоў.

Прыкметна скарацілася колькасць вучняў у падрыхтоўчых беларускамоўных класах

Як паведамілі БелаПАН у кіраўніцтве грамадскага **аб'яднання** "Таварыства беларускай мовы імя Францішка **Скарыны**", калі летась у беларускамоўных падрыхтоўчых **класах школ** Менска вучыліся 726 чалавек, то сёлета ў **такія класы** было пададзена толькі 573 заявы. А рэальна, **як лічаць** у кіраўніцтве ТБМ, за парты ў такіх класах **сядуць не** больш чым 500 дзяцей, бо колькасць заяў, **пададзеных** у некаторыя школы, настолькі нязначная, што **не дазволіць адкрыць** падрыхтоўчыя класы з выкладаннем **на беларускай** мове.

Усяго, паводле звестак ТБМ, у сталіцы толькі 11 **беларускамоўных** школ з 250, дзеючых у Менску.

Марат Гаравы.

Беларускія СМІ пра беларускую мову

Агляд і каментары Язэпа Палубяткі

У 67-ым годзе на святкаванні 900-годдзя Мінска адзіным чалавекам, які на ўрачыстым паседжанні ў Палацы спорту сказаў некалькі слоў па-беларуску, быў... мэр горада Вільнюса. І на сёння гэты факт успрымаецца ну ніяк не анекдатычна. Халодная абякавая восень пасярод няспраўджанай цёплай беларускай вясны – звычайная для нас "кліматычная" з'ява...

Яўген Рагін, Лім, 11.08.2000 г.

Не гавораць у нас па-за тусоўкамі па-беларуску – вось у чым праблема. Не ўсе, вядома, але нават самыя заўзятыя плакальшчыкі па мове – не гавораць.

"Наша Ніва", № 31, Зміцер Бартосік.

Паслухаеш наша "беларускае" радыё і думаеш, ці беларусы там працуюць? Якую перадачу ні возьмеш, увесь час праводзіцца ідэя размывання беларускасці. Асталося толькі ў кожнай перадачы, што вядучы пачынае гаварыць па-беларуску, а потым розныя "субяседнікі" гавораць па-расейску, і ўсе музычныя ўстаноўкі круцяць расейскія песні.

Б. Шарамук, Жабінка, "Наша Ніва", 31.07.2000г.

Па-першае, з рэжысурай у нас увогуле пагана. З рэжысурай беларускамоўнай – яшчэ паганей. Адзінкі ёсць...

Аляксей Дудараў, "Народная воля", 12.08.2000.

У цывілізаваных нацый заўсёды будзе існаваць разуменне каштоўнасці не толькі сваёй мовы, але і паважлівае стаўленне да моў іншых народаў.

Алесь Гурыновіч, "Народная воля", 8.08.2000г.

У шматнацыянальнай дзяржаве заўжды ёсць тытульная нацыя, мова якой з'яўляецца дзяржаўнай.

Сямён Шарэцкі, "Наша Ніва", 7.08.2000г.

Цэнтральная камісія Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў
220010 г. Мінск, вул. Савецкая, 11, Дом Урада

Центральная комиссия Республики Беларусь по выборам и проведению республиканских референдумов
220010, г. Минск, ул. Советская, 11, Дом Правительства

5 верасня 2000 г. № 403

220005, г. Мінск, вул.Румянцева, 13
старшыні Грамадскага аб'яднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны" А.Трусаву

Паважаны спадар Трусаў!

У сувязі з Вашым запытам паведамляем, што **ў мэтах стварэння ўмоў** для працы выбарчых камісій тыраж выдадзенага ў чэрвені 2000 **года Выбарчага кодэкса** Рэспублікі Беларусь на беларускай мове **быў** выкуплены **Цэнтральнай камісіяй** і раздадзены выбарчым камісіям.

Таксама паведамляем, што пастановай Цэнтральнай **камісіі ад 13 ліпеня** 2000 года ўсе формы дакументаў па выбарах дэпутатаў Палаты **прадстаўнікоў** Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь устаноўлены на беларускай **мове**. **На дзяржаўнай** беларускай мове будуць надрукаваны і бюлетэні па выбарах дэпутатаў.

Формы некаторых дакументаў прыкладаюцца.

З павагай, старшыня камісіі Л.Ярмошына.

ВЫПІСВАЙЦЕ ГАЗЕТУ ТБМ "НАША СЛОВА"

ДЛЯ ГЭТАГА ВАМ НЕАБХОДНА НАПІСАЦЬ **СВОЙ** АДРАС НА БЛАНКУ І АПЛАЦІЦЬ ПАДПІСКУ НА ПОШЦЕ
"НАША СЛОВА" ВЫХОДЗІЦЬ ШТОТЫДНЯ (Індэкс – 63865)

Кожны, хто падпішацца на IУ квартал 2000 г. і **пакажа** (альбо дашле на адрас Сядзібы ТБМ: #13, Румянцава, 220005, Менск) падпісны квіток, атрымае ў падарунак добрую кнігу на беларускай **мове**.

БЕЛАРУСКУЮ ГАЗЕТУ – КОЖНАЙ СЯМ'І !

Ф. СП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету/часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА (назва выдання)

На 2000 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
									X	X	X

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ	месца	літар

на газету/часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА (назва выдання)

Кошт	падпіскі	513 руб.	Колькасць камплектаў	1
	пераадрасоўкі	руб.		

На2000 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
									X	X	X

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча,ініцыялы)

ФАРМАВАЦЬ НОСЬБІТАЎ ЭТНАКУЛЬТУРЫ ЎЛАСНАГА НАРОДА

Не гледзячы на тое, што побытавым на Варануўшчыне і Радуньшчыне (частка гістарычнай і этнічнай Віленшчыны) з'яўляецца мясцовы беларускі дыялект, які надзвычай блізкі да літаратурнай нормы паводле класічнай граматыкі Браніслава Тарашкевіча, пры савецах беларускамоўнымі былі тут толькі вясковыя школкі. Дзве школы Варанова (райцэнтр), Вараноўскае СПТУ-190, тры школы Радуні цалкам працавалі па-руску. Толькі напачатку дзевяностых упершыню ў радуньскіх сярэдніх школах з'явіліся першыя беларускія класы, а Радуньская школа-інтэрнат цалкам перайшла на беларускую мову навучання (дзякуючы ў першую чаргу дырэктару школы Віктару Міхайлоўскаму, лінгвісту, які ведае англійскую, нямецкую і польскую мовы, ды настаўніку гісторыі, шчыраму патрыёту Бацькаўшчыны Генадзю Віткоўскаму. Цікава, што школа-інтэрнат і сёння цалкам беларуская.

Пасля ўсім вядомых падзеяў сярэдзіны 90-ых у Радуньскай школе № 2 пачаўся "дабраахвотны" пераход беларускіх класаў на рускую мову навучання. Як фігавым лісткам прыкрываліся найбольш зрусіфікаваныя гора-ўрокадаўцы міфічнымі жаданнямі бацькоў. Па сведчанням саміх настаўнікаў пасля такога перахода дзеці, як правіла, горш вучацца, робяць намнога больш памылак у сачыненнях, асабліва па рускай мове, блытаюць лексіку і граматыку рускай мовы з беларускай, асабліва, калі побытавай гаворкай з'яўляецца беларускі дыялект. Не гледзячы на гэта ў вышэйзгаданай школе амаль усе класы сталі рускамоўнымі. Усе за выключэннем аднаго. Дайшло да таго, што хлопцы, вучні цяперашняга 9 класа, актыўна не пажадалі вучыцца па-руску, каб не перавучвацца.

Большасці бацькам у Радуні няма значэння, на якой мове вучацца іх дзеці, абы выраслі добрымі людзьмі. За расейшчыну выступаюць пераважна розныя заезджыя, як у нас іх называюць у побыце, саветы і саветкі. Большасць тутэйшых хоць заўтра аддадуць сваіх дзяцей у беларускія класы, абы ў гэтым былі зацікаўлены адміністрацыі школ і настаўнікі. Іхнюю дзейнасць татальна кантралюе мясцовая вертыкаль на чале з усемагутнай Галінай Аляксандраўнай Турчынскай (намесніцай старшыні райвыканкама). Без дабраславення апошняй ніводзін настаўнік не можа быць уладкаваны ні ў якую школу. Яна, вядома ж, ведае нашу мову, і размаўляе час ад часу па-беларуску, але старанна і "творча" правадзіць зусім іншую палітыку.

Вынік такой палітыкі – у варанаўскія і радуньскія школы ўладкоўваюцца настаўнікі, якія ці то абыякава ставяцца да роднай мовы, так, як і да ўсяго беларускага, ці го настолькі зрусіфікаваны, што, нават, адмоўна, або агрэсіўна-негатыўна. Апошнія, - людзі, як правіла, не тутэйшага паходжання. Настаўнікаў, якія з'яўляюцца шчырымі патрыётамі Бацькаўшчыны, як правіла, спіхаюць у вясковыя школы. Напрыклад, на вёсцы працуе Генрых Даржынкевіч - адзін з нямногіх настаўнікаў, які ведае беларускую і англійскую мовы, шчыры патрыёт Бацькаўшчыны. Быў цікавы выпадак. Нехта тэлефануе ў школу з Варанова і пытаецца па-расейску. Сп. Даржынкевіч адказвае паанглійску, што прыводзіць начальніка ў стан вар'яцтва, бо той не разумее паанглійску. Называецца – паразмаўлялі на замежных мовах.

У свой час спіхнулі з Радуні на вёскі Івана Піскуна – выбітнага радуньскага гумарыста і сатырыка, які так выдатна выступаў на сцэне па-беларуску, што ад смеху клаліся цэлыя залы гледачоў не толькі ў Варанoўскім раёне і на Беларусі, але і ў суседніх Эйшышках (Эйшышкі, Эйшышкес) ды Салечніках (Шальчынінкай), што ў Летуве (бо ў суседнім раёне Летувы таксама людзі ў побыце гавораць на беларускім дыялекце, тая ж Віленшчына).

Самы вядомы на Варанoўшчыне і Радуньшчыне краязнаўца Іван Фясенка (у свой час падпісаўся ў абарону Сахарава, быў выключаны з камсамолу, знаходзіўся пад наглядам КДБ СССР, за дзесяткі год сваёй дзейнасці стварыў у Радуні адзіны ў раёне народны гістарычна-краязнаўчы музей, энцыклапедычна ведае археалогію і гісторыю роднага краю, працаваў у Радуньскай школе № 1), быў уладкаваны ў вясковую школу, але пры спробе зноў уладкавацца ў тую ж Радуньскую, згодзе дырэктара школы і загадчыка РАА, стоп дала сумна вядомая намесніца старшыні райвыканкама, па прычыне адсутнасці ў Івана Фясенкі гістарычнай адукацыі (скончыў на выдатна Геаграфічны факультэт БДУ). Сэнс не ў гэтым. Іван Іванавіч непараўнальна лепш ведае гісторыю, чым які-небудзь дыпламаваны афіцыйны кішэнны так званы гісторык. Але нашаму чынавенству, відаць, мяркуючы па іх паводзінам, патрэбны апошнія. Таму і ўладкоўваюць у Радунь паслухмяных, безадлічных канфарміcтаў, абы толькі не самастойных, яркіх асобаў, добрых спецыялістаў, якія і добра ведаюць родную мову, і, разам з тым, з'яўляюцца патрыётамі Бацькаўшчыны.

Так і не знайшоў сабе працы ў радуньскіх школах за дзесяць год жыцця ў Радуні Алесь Сакалоў (гісторык, паэт, драматург, чэмпіён Беларусі па разгадванні крыжаванак). Не знайшоў таму, што з'яўляецца не толькі беларускамоўным ды беларускім настаўнікам, але і палымяным патрыётам Бацькаўшчыны. Выпускніку гістарычнага факультэту БДУ не знайшлося месца нават у вясковай школе на палову стаўкі. Стоп на гэты раз даў загадчык РАА таварыш Кашлей.

Я, напрыклад, у свой час (да войска) папрацаваў ў Віленскай беларускай школе настаўнікам геаграфіі. Якія яркія, цікавыя педагогі працуюць у Вільні. А кіруе гэтай унікальнай школаю сапраўды захоплены сваёй дзейнасцю чалавек – Галіна Сівалава. І цяпер удзячны спадарыне Галіне за тое, што яна столькі многа часу ўдзяляла мне – нейкаму там маладому чалавеку. Пасля войска працаваў на вёсцы ў Праважской базавай школе. І вось выпрашыў нарэшце перавесціся з вясковай школы ў Радунь. Цэлае лета мяне дырэктар усё той жа сумна вядомай Радуньскай сярэдняй школы № 2 "вадзіў за нос". Але ў школу я на стала не быў уладкаваны, не гледзячы на тое, што маю вышэйшую адукацыю і, пры тым, стацыянар, ды дыплом у асноўным на выдатна. Прычына ўсё тая. Беларускамоўныя і беларускія настаўнікі ў Радуні таварышу Турчынскай не патрэбны! Патрэбны вядома якія.

Не змог перавесціся працаваць з Радуньскай школы-інтэрнат у Радуньскую сярэднюю школу № 1 Генадзь Віткоўскі. Адказ стандартны – няма месцаў. Чаму ж для розных заезджых саветаў і саветак месцы знаходзяцца, а для мясцовых беларускамоўных настаўнікаў – не? Пытанне рытарычнае.

Носьбітаў этнакультуры якога народа здольны выхаваць пераважна расейскамоўныя сярэднія школы Варанова і Радуні?

Нарэшце ў Радуньскай школе № 2 трошку змянілася сітуацыя. У школу прыйшоў новы дырэктаргісторык, падала ў адстаўку "легендарная" Вольга Васільеўна Варатнікова, якая многа год трымала педкалектыў школы ў стане страху (настаўніца рускай мовы, фанатычная ды ідэйная прыхільніца Лукашэнкі, кім і захаплялася). Магчыма пры новым дырэктары школа павернецца тварам і да роднай мовы.

Каб неяк заахвоціць вучняў і іх бацькоў, мы, прадстаўнікі дэмакратычнай грамадскасці Радуні пры актыўнай падтрымцы дэмакратычнай грамадскасці Гарадзеншчыны арганізавалі вучням адзінага ў школе (дзе родная мова вывучалася як замежная, па падгрупах) беларускага класа экскурсію ў Наваградак, на возера Свіцязь, у Бярозаўку і Ліду, пазнаёміўшы дзетак не толькі з гарадамі, музеямі, помнікамі гісторыі і культуры, месцамі звязанымі з жыццём і дзейнасцю Адама Міцкевіча да Барыса Кіта, але і з вядомымі беларусістамі Гарадзеншчыны ды іхняй грамадскай дзейнасцю. Маю добрую надзею, што 9 "А" і надалей застанецца беларускамоўным класам, тым больш новы дырэктар школы толькі за. Некалі ў першыя гады Адраджэння ў друку часам пісалі, што беларускамоўны малады чалавек лепшы. Лепшы ці не – хто яго ведае, але, на мой погляд, бясспрэчна адно. Беларускамоўная асоба – носьбіт этнакультуры ўласнага народа. Мова – закрыты для чужых і даступны толькі для яе носьбітаў этнакультуры код народа. Вывучыць беларускую мову – раскрыць гэты код уласнага народа. Карыстацца ў штодзённым побытавым жыцці – мець шырокі доступ да яго, а не звяртацца па неабходнасці. Навучаць і выхоўваць маладых людзей на роднай мове і на этнакультуры беларускага народа – фармаваць наступныя пакаленні, пакаленнямі носьбітаў этнакультуры ўласнага народа.

Паважаныя выкладчыкі! Давайце фармаваць носьбітаў этнакультуры ўласнага народа!

Надоўга запамятаўся такі эпізод. Вышэйзгаданая таварыш Варатнікова мне распавяла аб тым, што, маўляў, у яе сапраўдная руская школа. Не ведаю як Вы, паважаны чытач, але я не згаджуся, што ў нашым падвіленскім краі можа ўзнікнуць сапраўдная руская школа. Сапраўдная руская школа ўзнікае толькі ў Расіі, або там, дзе кампактна жывуць рускія, ды яны з'яўляюцца карэннымі жыхарамі. У нас няма ніводнай рускай вёскі ці мястэчка. І рускіх – адзінкі. Няма рускага аўтахтоннага этнічнага падмурку, этнічнага субстрату.

На Варанoўшчыне і Радуньшчыне, так як і ў многіх кутках Краю не рускія школы, а афіцыйна рускамоўныя савецкія школы. Менавіта ў такой ступені савецкія, што ад іх нясе іхняй савецкасцю, як вонкавай, так і нутраной, сутнаснай. Афіцыйна рускамоўная савецкая школа (ідзал эпохі Лукашэнкі) – пародыя на рускую школу, дзеля стварэння якой адсутнічае рускі этнічны падмурак. На беларускім этнічным падмурку натуральнай будзе выглядаць толькі беларуская школа, як вонкава (моўнасць), так і сутнасна (змест) у плане навучання, выхавання, развіцця і фармавання асобы.

Таварышчы псеўдарускія савецкія ўрокадаўцы! Не стварайце паўкаланіяльныя школы-пародыі, бо вы гэтым зганьбуеце суседні народ і суседнюю краіну – Расію, калі вы іх паважаеце. На Беларусі практычна стварыць рускія школы немагчыма – адсутнічае натуральны этнічны падмурак.

У заключэнні аматарам стварыць вечны рухавік – рускія школы на Беларусі, параю бы скончыць нарэшце займацца глупствам, крытычна асэнсаваць сябе і сваю дзейнасць, стаць на нармальныя нацыянальныя пазіцыі ды плённа працаваць у галіне адукацыі на карысць Бацькаўшчыны.

Віталь Куплевіч, мястэчка Радунь, Варанoўшчына.

Аповесць пра словы

Кельня

Прылада муляра ці тынкоўшчыка ў выглядзе трохкутнай альбо лістападобнай лапаткі для набірання і нанясення рошчыны на мур.

Найбольш старажытныя кельні XI – XVII ст.ст. мелі форму дзіды і выкоўваліся, як правіла, з аднаго кавалка металу.

Кельні 12 ст. з Полацка і 15 ст. з Гародні

Памеры працоўнай пласціны кельні XI ст., знойдзенай пад час растаўрацыі Наўгародскай Сафіі наступныя: даўжыня 13 см, шырыня 5,7 см.

На тэрыторыі Беларусі знойдзена дзве кельні XVI – XVII ст.ст. (Мядзельскі замак і Стары замак у Гародні). Па форме яны нагадваюць наўгародскую кельню XI ст.

Л-ра: Трусаў А.А. Старонкі мураванай кнігі. Мінск, 1990, с.22.

Алег Трусаў, кандыдат гістарычных навук.

Пальчатка

Пальчатка – вялікапамерная цэгла з падоўжнымі баразнамі на паверхні, якія рабіліся альбо пальцамі майстра, альбо спецыяльным інструментам. На Беларусі вядома з XIII па XVIII ст. ст., куды трапіла з тэрыторыі Валыні. Акрамя Беларусі пальчатка вядома ў Літве, Украіне, паўночна-усходняй Германіі, Польшчы і некаторых месцах Прыбалтыкі. Выраблялася цэглапальчатка розных памераў; для замкавага будаўніцтва – таўшчынёй 8-10 см, у другой палове – XVII ст. Існавала тонкая пальчатка (4,5 – 6см) На цэгле-пальчатцы XIV-XVI ст. ст. сустракаюцца знакі, меткі і клеймы (Гарадзенскі і Мірскі замкі), касцёл ва Усялюбе. Паралельна з цэглайпальчаткай у XIV-XV ст.ст. (а таксама ў XVII ст.) выкарыстоўвалася вялікапамерная цэгла з гладкай паверхняй.

Цэгла-пальчатка 17 ст. Магілёўская ратуша. Раскопкі І. Чарняўскага, 1984 г.

Л-ра: Трусаў А. Вялікапамерная цэгла. – ПГКБ, 1984, №1.

А.Трусаў, кандыдат гістарычных навук.

Места – мястэчка

Места, месца, мейсца, месціч... - проста адчуваецца, што гэта словы аднаго гнязда.

Места – старажытнае беларускае слова, што азначае вялікае селішча людзей, горад.

Месца – сугучнае першаму, але з шырокім дыяпазонам ужывання: ад месца чалавека ва ўтробе маці (плацэнта); у аўтобусе, цягніку; праз пасаду (месца на рабоце); месца жыхарства; месца зняволення; нават туалета (месца агульнага карыстання); слабое ці балючае; вузкае, ці "цёплае", ці беспрацоўе (без месца); дарэчы і недарэчы; з месца на месца, ці наогул – у кар'ер; пра вочы, што на "мокрым месцы" і да мясцовасці; да канкрэтнай кропкі ў прасторы; геаграфічнага пункту на планеце.

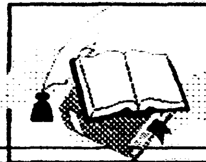
Мейсца – тое самае, што і ***месца***, толькі больш старажытнае, а таму, напэўна, вельмі не любае савецкаму мовазнаўству, а таму і не сустракаецца ні ў адным сучасным слоўніку. Я знайшоў яго (акрамя гаворкі на Ваўкавышчыне) толькі ў слоўніку Байкова і Некрашэвіча, 1926 года выдання.

Месціч – гараджанін, ***мястачковец*** – жыхар мястэчка, - якія прыгожыя словы. Яны проста свецяцца сваёй спаконвечнай беларускасцю.

Да ***горада*** я таксама не маю асабістых прэтэнзій. Яно – старажытнае, славянскае, ад слова ***агароджанае (тынам) мейсца***. А вось ***мястэчка*** – дарма забытае. Мястэчка – малое места, яшчэ не зусім горад, але і не вёска. А чым замянілі яго?! ***Г.П.***, ці ***П.Г.П.*** – на першы погляд – не блага: ***гарадскі пасёлак, пасёлак гарадскога тыпу***. Але ж, во! колькі "нагарадзілі", а ў выніку – ***ЗАМКОМПОМОРДЕ*** (намеснік камандуючага па марскіх справах – гэта яго расшыфроўка).

А навошта яны нам – гэтыя ***г.п.***, калі ёсць сваё, кароткае, трапнае, старажытнае, ды яшчэ і сёння ўжыванае (ды лагоднае для вуха) – ***мястэчка***.

Міхась Вераціла, мястэчка Рось.

Віншуем з перамогай

Усё лета ішло змаганне вучняў 10-га класа Шаркоўшчынскай СШ №1 і Шаркоўшчынскай раённай арганізацыі ТБМ на чале з Адай Райчонак за права вучняў гэтага класа навучацца па беларуску. У канцы навучальнага года настаўнікі запатрабавалі ад вучняў беларускамоўнага 9-га класа напісаць заявы аб пераводзе на рускую мову навучання. Частка вучняў адмовілася. На іх бок стала мясцовая арганізацыя ТБМ. І вось -- перамога. 10-ты беларускамоўны клас захаваны. Сакратарыят ТБМ накіраваў віншаванне маладым патрыётам Беларусі.

Дарагія дзесяцікласнікі Шаркоўшчынскай СШ № 1 !

Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны ад шчырага сэрца віншуе вас з першай у вашым жыцці сур'ёзнай перамогай над сіламі цемрашальства, што пануюць сёння над Беларуссю!

Вельмі радыя, што ў паслядоўным ды настойлівым змаганні на сваё законнае права навучацца па-беларуску вы да таго ж пачалі спасцігаць не надта прыемную, але ж надзвычай неабходную ў нашых сённяшніх умовах навуку барацьбы за правы звыцца беларусамі!

Але ж свята верым і цалкам упэўнены, што з родным словам на роднай зямельцы вам будзе лёгка крочыць па жыцці!

Зычым выдатных поспехаў ва ўсіх школьных дысцыплінах, асабліва плёну – у спасціжэнні гісторыі і культуры нашай Бацькаўшчыны! Няхай вашая руплівасць пра родную краіну застанецца з вамі на ўсё жыццё. Тады краіна наша стане заможнай, вольнай ды цывілізаванай, калі будзе мець паболей такіх грамадзянаў!

Сакратарыят ТБМ імя Францішка Скарыны.

Францішак Багушэвіч – у Менску

Таварыства беларускай мовы абвесціла 2000 год годам Францішка Багушэвіча. І гэта не выпадкова. Сёлета мінула 160 гадоў ад дня народзінаў паэта. 115 гадоў таму пабачылі свет ягоныя першыя творы. На гэты ж год прыпадае і сумная для Беларусі дата — 100 угодкі ад часу смерці. Таварыства ўлучна з Саюзам пісьменнікаў ініцыявала шэраг мерапрыемстваў па ўшанаванні памяці Багушэвіча. Наш голас быў пачуты і падтрыманы афіцыйнаю ўладай.

5 верасня ў сталічным жыцці адбылася вялікая падзея: бібліятэцы № 14 "Юнацтва" было афіцыйна нададзена імя Францішка Багушэвіча. З гэтай нагоды на будынку бібліятэкі была ўсталяваная мемарыяльная дошка, аўтары якой скульптар Аляксандр Батвінёнак ды архітэктар Юры Казакоў. Ва ўрачыстасці бралі ўдзел пісьменнікі і даследнікі творчасці паэта Уладзімір Содаль ды Уладзімір Мархель, а вяла імпрэзу старшыня Саюзу пісьменнікаў Вольга Іпатава, якая вельмі трапна заўважыла, што "над кожным народам існуе ахоўны парасон, які нібы сатканы з думак, памкненняў ды ахвярнасці нашых продкаў, змагароў ды асветнікаў. Выракаючыся іх, мы таксама выракаемся і гэтага ахоўнага парасона. Дык няхай жа ўсіх нас, нашую краіну ды нашую мову ахоўваюць думкі і памкненні беларускага паэта-дэмакрата Францішка Багушэвіча".

А завершылася падзея ў памяшканні самой бібліятэкі, дзе супрацоўнікі наладзілі кніжную выставу. Тамсама ж аддалі сваю даніну памяці выбітнаму сыну Беларусі літаратуразнаўца Язэп Янушкевіч, мастак Мікола Купава, паэт Віктар Шніп, музыкі Аляксей Фралоў ды Аляксей Галіч.

Напрыканцы варта было б заўважыць, што памяць пра вялікага паэта была ўшанаваная на ягонай радзіме неўзабаве пасля смерці. У 1901 годзе ў Жупранскім касцёле з'явілася мемарыяльная дошка, крыху пазней у Кушлянах на вялікім валуне было высечанае: "Памяці Мацея Бурачка". І вось, нарэшце, праз сто гадоў пасля смерці, ужо як быццам бы ў незалежнай Беларусі праз намаганні грамадскасці той самы Мацей Бурачок зноў вымушаны нагадаць нам усім: "Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі"...

Ірына Марачкіна, Яна Драздзіч.

"Літаратурныя спатканні"

Незвычайна пачаліся "Літаратурныя спатканні" 5 верасня. Навучэнцы Менскага каледжа № 1 прыйшлі загадзя ў парк імя Янкі Купалы. Прыйшлі да песняра не з пустымі рукамі: яны прынеслі яму ў дар кветкі з родных палёў.

А далей гаспадарыла "Раніца". Адказны сакратар рэдкалегіі Уладзімір Пучынскі пазнаёміў прысутных з гісторыяй старэйшага ў краіне выдання для школьнікаў. Затым слова ўзялі сябры літаб'яднання "Маладзічок" з педагагічнага каледжа № 1. Свае вершаваныя творы прачыталі Вольга Кандраццева, Насця Даніленка, Ганна Кананович, Вікторыя Курбека, Слава Малейка, Ірына Раброва. Асаблівае захапленне выклікала ва ўсіх жартаўлівая казка Ірыны Рабровай. Пра цікавыя газетныя рубрыкі, пра планы і задумы апавядала загадчыца аддзела Алена Кляшчонак. Яна правяла імправізаваны іранічны рэйтынг вядомых беларускіх дзіцячых выданняў і аказалася, што "Раніца" мае самую вялікую аўдыторыю.

У падтрымку газеты выступаў малады паэт Зміцер Захарэвіч. Ён пачытаў вершы "Восень", "Вярнуўся сакавік" і інш. На сустрэчу з паэзіяй прыляцела чародка маладзенькіх жвавых "Буслянят", вучняў з нацыянальнай гімназіі №4 . Дзеці пачыталі свае першыя творы і зачаравалі ўсіх прысутных шчырасцю і непасрэднасцю. А яшчэ на імпрэзе выступала Тацяна Сівец з паэтычнага гурта "Імкненне", спяваў бард Зміцер Дзяценка, вялікі сябра рэдкалегіі "Раніца". Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны падарыла сябрам з літаб'яднанняў "Маладзічок" і "Бусляняты" кнігу А. Лідгрэнд "Усе нашы дзеці з Булербю" у перакладзе на беларускую мову са шведскай Лявона Баршчэўскага. Наогул падарункаў было шмат: экзэмпляры "Нашага слова", "Раніцы", фірмовыя закладкі ТБМ і візітоўкі газеты "Раніца".

З кожным разам пераконваешся: ідэя літаратурных чытанняў, жывая, патрэбная. І гэтую традыцыю ТБМ будзе працягваць!

Старшыня Менскай гарадской Рады ТБМ імя Францішка Скарыны
Алена Анісім.

Сапраўднае свята ў Дзень пісьменнасці і друку

У першую нядзелю верасня на нашай зямлі адзначаецца Дзень беларускай пісьменнасці і друку. Афіцыйныя ўлады не ладзяць у гэты дзень гучных мерапрыемстваў, а правядзенне святкавання перадаручылі школам, таму, як звычайна 1 верасня з пачаткам навучальнага года тут праходзяць нейкія мерапрыемствы. Сюды, гэтак як і ў студэнцкія аўдыторыі, запрашаюцца пісьменнікі і паэты. У гэты дзень нават чыноўнікі з экранаў тэлевізараў, у радыёэфіры і старонак газетаў гавораць пра вялікае значэнне пісьменнасці і літаратуры ў жыцці нашага грамадства. Толькі пры гэтым, звычайна, не ўспамінаюць, што беларускамоўныя кніжкі выдаюцца мізэрнымі накладамі, своечасова не выходзяць беларускамоўныя літаратурныя часопісы і нават газета творчай інтэлігенцыі "Літаратура і мастацтва".

І ўсё ж 1 верасня 2000 года надоўга запомніцца вучням 11-х класаў школ горада Масты. У гэты дзень мясцовая суполка Таварыства беларускай мовы ладзіла для іх свята беларускай пісьменнасці і друку. На сустрэчу прыехалі актор і бард Віктар Шалкевіч з Горадні, паэт і выдавец Станіслаў Суднік з Ліды, Сяргей Чыгрын і Мікола Кананович са Слоніма. А яшчэ перад сабраўшайся аўдыторыяй выступілі мясцовыя творцы - таленавітыя і прыгожыя людзі. І хоць мясцовыя ўлады адмовілі арганізатарам у арэндзе залы РДК, бо там ішло афармленне стэндаў для правядзення раённых "Дажынкаў", у памяшканні Мастоўскай райсельгастэхнікі сабралася досыць вялікая аўдыторыя (больш 300 чалавек). І хоць асноўная ўвага была скіравана на гасцей, але і сярод мастоўскіх школьнікаў, настаўнікаў і культработнікаў ёсць цудоўныя паэты, для якіх беларускае слова такое ж роднае і натуральнае, як Нёман.

Са сваімі творамі выступілі настаўніца Алена Касцянкоўская, загадчыца дома культуры з вёскі Стральцы Ірына Навуменка, школьніца Ірына Мураўёва. А ўрывак са спектакля "Несцерка", які паказалі васьмікласнікі Правамастоўскай школы Віктар Шайногу і Жэня Сідорык, быў выкананы надзвычай прафесійна і выклікаў заслужаныя апладысменты і смех гледачоў.

Рок-гурт "Дзіўныя паводзіны" выканаў свае песні.

Атрымалася сапраўднае свята беларускага слова. А слова, якое знаходзіць водгук у душах тых, каму заўтра рабіць будучыню Беларусі пакідае надзею на лепшае.

М.К.

"Повязь часу – ад Скарыны да нашых дзён"

Пад такой назвай прайходзіў Дзень беларускага пісьменства і друку ў Лідзе. Лідскія ўлады больш ласкавыя да роднага слова, таму свята тут ладзілі Цэнтральная гарадская бібліятэка імя Янкі Купалы з Домам культуры. Імпрэза прайходзіла ў малой зале Дома культуры на фоне інсцаніроўкі з жыцця Францішка Скарыны. Выступалі супрацоўнікі бібліятэк, старшы навуковы супрацоўнік Лідскага гістарычна-мастацкага музея Валеры Слівкін, заснавальнік прыватнай газеты "Прынёманскіе вести" Сяргей Ёрш. Асноўная тэматыка свята: кнігадрукаванне і выдавецкая дзейнасць ды лідскія традыцыі ў гэтай справе. Так першая кніга напісана ў Лідзе ў 1598 годзе. Гэта "Погляды ліцьвіна на танную куплю і больш дарагі продаж збожжа" Яна Абрамовіча, старасты лідскага, які здабыў гораду магдэбургскае права. Ён жа выдаў у 1595 годзе ў Вільні "Катэхізіс". Згадваўся Ян Корцан, родам з Вялічак на Лідчыне, які меў друкарню ў Вільні ў 1580 - 1611 гадах і выдаў больш за 100 кніг. Першая друкарня ў Лідзе была пабудавана ў 1896 годзе. У пачатку 20-га стагоддзя ў Лідзе было чатыры друкарні. Першая лідская газета "Лідскае слова", заснавана ў 1912 годзе. А наогул на Лідчыне першая газета "Работнік" на польскай мове і першая друкаваня былі ў Ліпнішках у 1894 годзе, зараз Івейскі раён. Заснавальнік Юзаф Пілсудскі. У 1902 годзе ў маёнтку Лябёдка Лідскага павету Вацлаў Іваноўскі выдаў першы нумар газеты "Свабода". У1920 годзе выдадзены 3 нумары газеты "Строительный рабочий на фронте", якая пазней стала ўсесаюзнай "Строительной газетой". У 1921 годзе ў Лідзе выдадзена кніга М. Арла "Чаму не квітнеюць польскія кветачкі на беларускім гное" на беларускай мове. Кніга была забаронена пры Польшчы і знішчалася пры Сталіне. 1936 - 1939 гадах у Лідзе выходзіла лепшая на крэсах краязнаўчая газета "Ziemia Lidzka". Было даведзена пра сучасны стан лідскага друку. Гучалі беларускія народныя песні.

С.С.

Наладжваем кантакты са школай

Жнівень - клопатная пара ў настаўнікаў. Заканчваюцца апошнія прыгатаванні да навучальнага года, праводзяцца традыцыйныя жнівеньскія канферэнцыі і пасяджэнні. Па дамоўленасці з гарадскім упраўленнем адукацыі, пасля перамоў з адміністрацыяй СШ № 154 я прысутнічала на нарадзе настаўнікаў беларускай мовы ў Маскоўскім раёне сталіцы. 22 жніўня тут праводзіўся семінар-практыкум "Фармаванне ў школьнікаў агульначалавечых і культурных каштоўнасцяў на аснове традыцый беларускага народа".

Напачатку прывітальнае слова ад Маскоўскага раённага аддзела адукацыі сказала Варакса Людміла Мікалаеўна. Затым ад гарадскога Інстытута ўдасканалення настаўнікаў выступіла Давыдоўская Марыя Аляксееўна. Яна зрабіла грунтоўны аналіз настаўніцкай працы па выніках інспектарскай праверкі. Настаўніца гімназіі № 10 Федароўская Тацяна Мікалаеўна падзялілася досведам сваёй працы. Яна расказала пра ўласныя творчыя знаходкі, прачытала некалькі работ сваіх вучняў. Прысутныя шчыра пашкадавалі аб тым, што па тэхнічных прычынах не ўдалося паглядзець відэафільм "Калядкі", зняты на ўроку ў Тацяны Мікалаеўны. Пра змены ў планах і праграмах Міністэрства адукацыі настаўнікі даведаліся з выступлення Сігаевай Алены Рыгораўны. Акрамя таго, яна пазнаёміла з навінкамі дапаможнай літаратуры. Трэба адзначыць, што ў настаўнікаў выклікаў неразуменне і незадавальненне той факт, што са школьнай праграмы быў выкраслены раман Ніла Гілевіча "Родныя дзеці". Напрыканцы пасяджэння я атрымала слова, каб ад імя Таварыства беларускай мовы павіншаваць настаўнікаў з надыходзячым святам – Днём ведаў. Настаўнікам беларускай мовы ёсць чым ганарыцца. Іх добрая праца засведчана вынікамі ўступных экзаменаў у ВНУ і адзначана Дзяржаўнай камісіяй (чытай "Культуру", 19-25 жніўня). Ад Таварыства была перададзена ў дар раённаму аб'яднанню настаўнікаў невялікая бібліятэка кніг на беларускай мове, паштоўкі "Францішак Багушэвіч" і каляндарыкі з партрэтам Ларысы Геніюш.

Верыцца, што гэтая сустрэча з настаўнікамі не апошняя. У нас шмат агульных спраў, і хацелася б, каб наша супрацоўніцтва працягвалася і дало добры плён.

Старшыня Менскай гарадской Рады ТБМ імя Францішка Скарыны
Алена Анісім.

Літаратурная старонка "Нашага слова"

ТРЫ ЖАДАННІ

Калі бутэльку я знайду
З магутным Джынам у ёй,
У Бюро знаходак не пайду,
Джын будзе служка мой.

За волю выканаць гатоў
Тры пажаданні Джын.
І ад маіх, канешне, слоў
Залежыць змовы чын.

Я ўсё прадумаў, што прасіць,
І словы адабраў,
Якімі буду гаварыць,
Каб Джын іх сутнасць знаў.

Жаданне першае маё,
Каб людзям розум даў,
Каб кожны роднае сваё
Любіў і шанаваў.

Каб дзеткі мовы прыгажосць
Успрымалі з першых слоў.
Каб зналі: у нас багацце ёсць,
Яно з сівых вякоў.

Яшчэ я Джына папрашу,
Як майстра розных дзіў,
Каб ён Чарнобыля бяду
У бутэльку пасадзіў.

...Калі бутэльку я знайду
З магутным Джынам у ёй,
Усё магчымае зраблю,
Каб стаў ён служка мой.

ПАВУК

Я прачнуўся на світанку,
Выйшаў з хаты і на ганку
Цуд убачыў!
Невысока, пад страхой,
У мяне над галавой,
Тчэ ў кутку кілім павук
Ды без кроснаў,
І без рук!
Мне вельмі спадабалася,
І я аловак узяў,
І на белым аркушы
Яго замаляваў.
Паказаў сястрычцы,
Яна галік узяла,
І павука з кілімам
Цяпер у кутку няма...

ВЕРАСЕНЬ

Яшчэ не восень – бабінае лета
Палашчыць нас сваім цяплом,
Але ўжо восені прыкмета
Гарыць рабінавым агнём.

Паўсюды срэбныя кілімы
Вісяць на травах, хмызняках,
І жураўліны крык шчымлівы,
І яблык позні ў хаце пах.

Як не круці, калі апенькі
У рост пайшлі, і льюць дажджы,
Калі кажух дзядок старэнькі
Надзеў – пра лета не кажы.

* * *

Каля ганка ў гушчыні
Стромкага ядлоўца
Прыжыліся вераб'і
Ля майго ваконца.

І цяпер каля вакна
Не бывае сумна:
Ад світанку да цямна
Весела і тлумна.

Навасёлам рады ўсе,
Толькі кот Мікіта
Ім спакою не дае,
Фыркае сярдзіта.

Выпускае кіпцюры,
Каб схапіць якога.
Падлічыў, што на двары
Іх занадта многа.

БАЛІЦЬ, КРЫЧЫЦЬ МАЯ ДУША...

Баліць, крычыць мая душа.
Ды што з таго? Яе не чуюць.
А мне баліць за мой народ,
Што не зберог свой радавод.
Баліць за спадчыну, за мову,
За гэту гнюсную дамову
Свайго юрлівага гандляра.
Баліць, крычыць мая душа.
Ды што з таго? Яе не чуюць...
І я адно прашу ў Бога,
Каб пакараў за гэта строга
Тых, хто Дзяржавай гандляваў.
Таго, хто клянуся, абяцаў
Быць справядлівым і ніколі
Не саступіць з дарогі Волі.
Няўжо, Усявышні, ты не чуеш
Маю малітву, не ўратуеш?
Ну хоць скажы мне, што рабіць,
Каб беларусы змаглі жыць
Так, як жывуць прыстойна людзі.
Скажы: калі такое будзе?
... Баліць, крычыць мая душа.
Ды што з таго? Яе не чуюць.

Я УСЁ СЦЯРПЛЮ...

Калі кожную клетку і ноччу і днём
Адчуваеш налітую, быццам свінцом,
Калі нельга без болю і крок ступіць,
І немым крыкам душа крычыць,
Ты ўсё яшчэ не гатоў да таго,
Што стаіш на зыходзе жыцця свайго,
І не хочаш верыць, што гэта так,
Што гэта табе папярэджвальны знак.
Ты не можаш ніяк адно зразумець:
За што павінен такое цярпець?

А можа тое, што лічыш няміласцю,
На самой справе знак Боскай міласці?
І гэты боль табе дадзены ім,
Каб ён не прыстаў нашчадкам тваім?

О калі гэта праўда, калі гэта так,
Дзякуй Табе, божа, за гэты знак!
Я ўсё сцярплю, каб толькі ім
Здароўя Ты даў, крывінкам маім.

Фелікс Шкірманкоў.

Давайце спяваць па-беларуску

ДЗЯЎЧЫНЕНЬКА ШУМІЦЬ ГАЙ
песня з рэпертуару ансамбля "СВЯТА"

-Дзяўчыненька, шуміць гай, } *2 разы*
Каго верна любіш, не забывай. } *2 разы*

-Няхай шуміць, хай гудзе: } *2 разы*
Ды хто верна любіць–той сам прыйдзе.} *2 р*

-Дзяўчыненька, адчыні, } *2 разы*
Хаця ж маё сэрца развясялі. } *2 разы*

-Ой, не буду адчыняць, } *2 разы*
Бо захочаш ночаньку начаваць. } *2 разы*

-Ой, не буду, не буду, } *2 разы*
Толькі ўзыйдзе месячык, я пайду. } *2 разы*

Мы сядзелі да зары, } *2 разы*
Пакуль стала відненька на двары. } *2 разы*

Як узышоў месяц і зара, } *2 разы*
Аставайся, мілая, здарава! } *2 разы*

"Вольныя танцы: новая альтэрнатыва. Частка II"

29 верасня ў Менскім Парк-клубе (парк Чалюскінцаў) адбудзецца канцэрт-прэзентацыя альбому "Вольныя танцы: новая альтэрнатыва. Частка II". У рок-акцыі бяруць удзел гурты "ZET", "EXIST", "Безь Білета", "HAPPY FACE", "Новае Неба", "UR'IA", "Троіца", "LONGPLAY".

Спецыяльныя госці – гурт "POSTSCRIPTUM" (уладальнік Гран-пры "Басовішча-2000") і гурт "Акруга Вольнага Мастацтва" (Магілёў). Пачатак а 17 гадзіне.

Кошт квітка 1500 рублёў. за столікам – 2500 рулёў. Студэнтам і пакупнікам альбомаў "Вольныя танцы" – зніжкі. Кожнаму, хто прыйшоў на канцэрт – зніжкі на начную дыскатэку.

Дадатковая інфармацыя па тэлефоне 284-13-99.

Будзь разам з намі!

У "Гасцёўні Уладзіміра Галубка"

У "Гасцёўні Уладзіміра Галубка" на выставе, прысвечанай 90-годдзю вядомага тэатральнага мастака, заслужанага дзеяча мастацтваў Івана Міхайлавіча Ушакова, адбылася сустрэча ўдавы мастака Зоі Данілаўны з акцёрамі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Трыццаць гадоў жыцця аддаў купалаўскаму тэатру І. М. Ушакоў, стварыўшы дэкарацыі і касцюмы да сарака спектакляў. Нядаўна творчую спадчыну, усе архівы яго ўдава бескарысна перадала музею гісторыі тэатра і музыкі.

На здымку: Зоя Данілаўна Ушакова (трэцяя справа) на сустрэчы ў "Гасцёўні Уладзіміра Галубка".

Фота Яўгена Казюлі, БелТА.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 11. 09. 2000 г.
Наклад 2700 асобнікаў. Замова № 2353
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 171 руб., 3 мес.- 513 руб.
Кошт у розніцу: 40 руб.